

ישראל], אמר, עובדא הוה קמיה דרבי אלעזר, ושרא. היה מקרה כעין זה לפני רבי אלעזר, והתיר את היין.

ולא ידענא, אי משום דסבר לה כרבי אלעזר, דאמר ספק ביאה טהור. ולהלן יתבאר מדוע הוי "ספק ביאה".

אי משום דסבר, רובא דאזלי כהדי פולמוסא [רוב ההולכים עם שר הצבא] ישראל נינהו. וממילא היין מותר.

מקשה הגמרא: אי הכי [אם תאמר שרוב ה"פולמוסא" אינם יהודים, ובאת להתיר את היין משום "ספק ביאה"], וכי האי ספק ביאה הוא? הלא ודאי שהפולמוסא פתחו את החביות, ואם כן ספק מנגע הוא! ומדוע התיר רבי אלעזר את היין?

מתרצת הגמרא: כיון דמפתחי טובא [כיון שפתחו חביות רבות, יותר מכדי צורך שתיה], אימא, מסתבר לומר, שלא פתחו את החביות כדי לנסך, אלא אדעתא דמונא [לחפש ממון המוסתר בחביות] פתחו. ולכן, אף על פי שהספק הוא "ספק מגע", כיון שהסברא נותנת להקל, כספק ביאה דמי. והיין מותר. (215)

באור. אך אם נטלה את הקצץ מעל היין, יש לאסור משום "נצוק". תוספות. ועיין מהר"ם.

214. רש"י לשיטתו בהערה הקודמת, מפרש את הגמרא דוקא בקטנה שאינה בקיאה בטיב ניסוך. אך בגדולה, היודעת לנסך, אין להתיר את היין.

ברם, לדעת התוספות, אין חילוק בזה, וגם בגדולה היין מותר.

215. באור הגמרא על פי שיטת רש"י.

ספק ב: גם אם היה גוי, האם נגע ביין או לא.

ובכהאי גונא, לכולי עלמא היין מותר.

ב-ע מעשה בההיא רביתא [תינוקת גויה] דאישתבחה דהות בי דני [נמצאה עומדת בין חביות יין], והות נקיטא אופיא בידה [והחזיקה בידה קצץ של יין].

אמר רבא, המרא שרי [היין מותר בשתיה].

אימר, אפשר להקל ולומר, מנבה דחביתא שקלתיה [שלקחה את הקצץ מגב החבית, ולא נגעה ביין]. (213)

ואף על גב דליבא תו, אימר אתרמוי איתרמי לה. [ואפילו שלא נמצא עוד קצץ בגב החבית, שמא קרה מקרה והיה שם קצץ, ונטלתו]. (214)

והלכה כרבא, בכל המקרים המובאים לעיל.

ההוא פולמוסא [חיל צבא] דסליק לנהרדעא, ופתחו חביתא טובא [חביות יין רבות].

כי אתא רב דימי [כשבא רב דימי מארץ

לה, הרי אין כאן אלא ספק אחד, ובספק אחד מודה רבי אלעזר שהיין טמא? ומתרצת, דהוי ספק ספיקא. ולכן היין טהור. אך באמת, לדעת רבנן היין אסור אפילו בספק ספיקא.

213. כך גירסת רש"י. ולגירסתו, אפילו אם נגעה בקצץ בעודו מחובר ליין, היין טהור. כיון שאינה בקיאה בטיב ניסוך, ולא מסרה נפשא למינגע.

אך יש שגרסו, "אימא מגבה דחביתא קלטתה", דהיינו, שהקצץ נפל, והיא תפסתו

היה בי מדרשא [מעשה כעין זה הובא לדיון בבית המדרש], ואמרו, כיון שלא מסרה לה אלא שמירת מפתח בלבד, ואם תיכנס פנימה תתפס כגנבת, אין לחוש שנכנסה. והיין מותר. (218)

מעשה בהיא מסוביתא [מוכרת יין], דמסרה לה איקלידא [מסרה את מפתחות החנות] לעובדת כוכבים, על מנת שתשמרם. אך לא הרשתה לה להכנס פנימה. (216)
אמר רב יצחק אמר רב אלעזר (217): עובדא

היין אסור. אך לדעת רבינו תם, מדובר במקרה שהיהודיה הודיעה לגויה שבדעתה להפליג, ובכל זאת היין מותר. כיון שלא מסרה לה אלא שמירת מפתח בלבד, וידוע לכל שהבית שייך ליהודי, הגויה חוששת להכנס פנימה, פן יראו אותה השכנים וילשינו עליה.

באור נוסף, כתב הרמב"ם (מאכלות אסורות, פרק יג' הל' ב', ועיין בלחם משנה שם), מדובר ביהודיה השוכרת בית מהגויה, ונתנה לה מפתח, ואמרה לה "אחזי לי מפתח זה". ולא הודיעה לה שבדעתה להפליג.

ובכהאי גונא, היין מותר, כיון שלא מסרה לה אלא שמירת מפתח בלבד.

אך אם נתנה לה מפתח סתם, ולא אמרה לה "אחזי לי מפתח זה", היין אסור. אפילו שלא הודיעה לה שדעתה להפליג. כיון שיש לגויה חלק בבית, חוששים שמה תיכנס לשם בהעדרה ותנסך את היין.

217. יש שגרסו "אמר רבי יצחק, אמר רב אלעזר, כי אתא רב דימי אמר, עובדא הוה בי מדרשא".

וכן נראה מדברי רש"י, בדיבור המתחיל "יין". רש"ש.

218. מכאן למדו התוספות, שאם תפס המושל את היהודי, והניח שמירת עובדי כוכבים בביתו, ונתן להם את כל מפתחות הבית, אם אין להם רשות לאכול ולשתות ממה שבבית היהודי, היין מותר. ואם יש להם רשות לאכול, היין אסור.

וכשיטתו שהובאה לעיל, שלדעת רבי אליעזר ספק ביאה טהור אפילו אם אין ספק נוסף המצטרף עמו.

אך רבינו תם מפרש לפי שיטתו, שלא התיר רבי אליעזר אלא במקרה שהצטרף לספק ביאה גם ספק מגע, דהוי ספק ספיקא, דהכא מקשינן "אי הכי, האי ספק ביאה?! ספק מגע הוא!", דהיינו, הרי אין כאן ספק ספיקא, אלא ספק אחד בלבד?

ומשינן, "כיון דמפתחי חביתא טובא אימא אדעתא דמונא פתחו, וכספק ביאה דמי". דהיינו, על כל פנים יש כאן ספק ספיקא, שמה עיהודי הוא, ואם תאמר גוי, שמה פתח לשם ממון.

216. הראשונים הסתפקו באיזה אופן מדובר בגמרא. שהרי לכאורה, אם היהודיה הודיעה לעובדת כוכבים שבדעתה להפליג, אם כן אפילו אם לא מסרה לה אלא שמירת מפתח בלבד, יש לחוש שתיכנס לחנות. ואילו לא הודיעה לה שבדעתה להפליג, אם כן, אפילו אם מסרה לה את שמירת הבית, היין מותר, כיון שהגויה חוששת שמה תחזור בכל רגע?

הר"ן מפרש, מדובר במקרה שיהודיה לא סיפרה לגויה שבדעתה להפליג, ובכל זאת, הוא אמינא שהיין אסור, כיון שנתנה לה מפתח, והאמינא לה, הגויה סומכת שאין בדעתה של היהודיה לבדוק אחריה, ואינה חוששת להכנס. וקא משמע לן, שלא מסרה לה אלא שמירת מפתח בלבד, ואין חוששים שתיכנס פנימה. אך אם הודיעה לה שבדעתה להפליג, ודאי

ורבי יוחנן אמר: אף טהרותיו טהורות.

הקשתה הגמרא: **מיתיבי**, שנינו בברייתא: שתי חצרות זו לפני זו, והיתה הפנימית של חבר, והחיצונה של עם הארץ, אותו חבר שוטח שם פירות ומניח שם כלים, ואף על פי שידו של עם הארץ מוגעת לשם [כלומר, שיכול לפשוט את ידו ולגעת]. ואין חוששים שמא יגע בה עם הארץ.

אך אם היתה הפנימית של עם הארץ, והחיצונה של חבר, טהרותיו טמאות. כיון שיש לעם הארץ דריסת הרגל בחצירו, חוששים שמא נגע בהן.

מכל מקום, משמע בברייתא שאין חוששים שמא יכניס עם הארץ את ידו ויגע בטהרות. וקשיא לדברי רב דלעיל, שחשש לנגיעת עם הארץ?

מתרצת הגמרא: **אמר לך רב, שאני התם שאם יכנס עם הארץ לחצר הפנימית נתפס עליו כגנב**, ולכן אין חוששים לנגיעת עם הארץ. מה שאין כן בחצר המשותפת שחלקה במסיפס, כחצר אחת היא, ואינו נתפס כגנב אם יכניס את ידו. לכן טהרותיו טמאות.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת הנוגעת

אמר אביי: אף אנן נמי תנינא [מצאנו משנה מפורשת (טהרות פרק ז' משנה א') כדברי רב יצחק], **"המוסר מפתחות ביתו לעם הארץ**, והיו שם טהרות, טהרותיו טהורות. ואין חוששים שמא נכנס העם הארץ לביתו ונגע בהן, לפי שלא מסר לו אלא שמירת מפתח בלבד".

ומדייק אביי: **השתא**, אפילו טהרותיו טהורות, **יין נסך מיבעיא?** קל וחומר שאין לחוש לנגיעת הגוי ביין.

מדייקת הגמרא מדברי אביי: **למימרא**, משמע מדבריו, שהשתמש בלשון "קל וחומר", **דטהרות אלימי** [חמורים] **מיינ נסך**.

אין! אכן כך!

דאיתמר [שהרי נאמרה הלכה בבית המדרש]: **חצר המשותפת לחבר המקפיד על הלכות טהרות**, ולעם הארץ, המטמא טהרות, **שחלקה במסיפס** [מחיצה נמוכה, המשמשת להיכר בעלמא], **אמר רב**, חוששים שמא יעבור עם הארץ את המחיצה, ולכן **טהרותיו טמאות** (219).

ומאידך, **בחצר המשותפת ליהודי ועובד כוכבים**, וחלקה במסיפס, **אינו עושה יין נסך**. ומבואר, כדברי אביי, שטהרות חמורות יותר מיינ נסך.

219. החזון איש (טהרות סי' ח' ס"ק ו') הסתפק, מה הדין בחצר השייכת בחלקה לחבר ובחלקה לעם הארץ, אך אין שום מסיפס או גדר בין החלקים. האם כל החצר בחזקת טומאה, או שמא רק במקום שהעם הארץ יכול להושיט את ידו טמא. יעויין שם.

אמנם, אם חזר לביתו ומצא את כלי היין כמו שהניחם, היין מותר בכל מקרה.

ברם, במקרה שערכו חיפוש בביתו, יש לחוש שמא הכניסו קנה לתוך חביות היין כדי לבדוק מה בתוכן, והיין אסור. אך אם יש ליהודי סימן וחיבור במגופת החבית, וניכר שלא פתחה, היין מותר.

למחלוקת רב ורב יוחנן:

תא [ב?א] ושמע מה ששנינו בבביתא בענין זה: רבי שמעון בן גמליאל אומר, גגו של חבר הנמצא למעלה מגגו של עם הארץ, (220) אותו חבר שוטח שם פירות ומניח שם כלים, ובלבד שלא תהא ידו של עם הארץ מגעת לשם.

משמע, שאם ידו של עם הארץ מגיעה לשם, אסור. וקשיא לדברי רבי יוחנן המטהר את הטהרות, אף על פי שידו של עם הארץ מגיעה לשם?

מתרצת הגמרא: אומר לך רבי יוחנן, שאני התם, ראית ליה לאישתמוטי [עם הארץ יכול למצא תרוץ להכניס את ידו]. מימר אמר, אימצורי קא ממצרא [הושטתי את ידי כדי למדוד את גג הבנין], (221) ולכן טהרותיו טמאות. אך בעלמא, אין לחוש.

ראיה נוספת לאידך גיסא: תא שמע, גגו של חבר הנמצא בצד גגו של עם הארץ, אותו חבר שוטח שם פירות ומניח שם כלים ואין חוששים לנגיעת עם הארץ, אף על פי שידו של עם הארץ מגעת לשם. (222)

ולכאורה מדברי ברייתא זו קשיא לדברי רב דלעיל, שחשש לנגיעת עם הארץ?

מתרצת הגמרא: אומר לך רב, לאו איכא רבי שמעון בן גמליאל דקאי בוותי [האם לא הובאו לעיל דברי רשב"ג הסובר כדברי?]. (223) אנא דאמרי כרבי שמעון בן גמליאל:

מתניתין

בולשת [חיל בלשים הנכנסים לעיר על מנת לחפש צרכי מאכל עבור הצבא] (224)

220. אך להיפך, שגגו של עם הארץ גבוה משל החבר, חוששים שמה יפשוט ידו ויגע. וטהרותיו טמאות. עיין דרכי תשובה (יו"ד קכט' ס"ק נח'). ובחזון איש (טהרות סי' ח' ס"ק ו').

221. רש"י. ויש שפרשו "אמצודי קא ממצדנא", דהיינו, התמתחתי ושלחתי את ידי בלא כונה. רש"י בשם תשובות הגאונים.

222. הרמב"ם (מאכלות אסורות פרק יג' הל' ז') כתב, שאין לטהר אלא במקרה שהיה בין שני הגגות מסיפס. אך אם אין ביניהם אפילו מסיפס, טהרותיו טמאות, ויינו אסור. ועיין שם בלחם משנה, ובחידושי חתם סופר, ובתורת חיים בסוגיין.

אמנם, ברש"י נראה שלדעת רב יוחנן, אין צורך במסיפס בין שני גגות הסמוכים זה לזה.

ומבאר החזון איש (שם ס"ק ה'), בגיין, כיון

שהדירות שלמטה חלוקות זו מזו, אין צורך במסיפס למעלה. וגם בלא מסיפס אין אחד מהם נכנס לרשותו של חברו. מה שאין כן בחצר, בלא מסיפס יש לחוש שיכנס לחלקו של חברו.

223. ולדעת רב אין לחלק בין גגות השוים בגובהם, לגג של חבר הגבוה מגגו של עם הארץ, ולא חשש לסכרת "אמצורי קא ממצדנא". רש"י.

224. רש"י במסכת שבת (מא' א') מפרש, שמדובר בבולשת השייכת לאותה מלכות. ויש לה רשות לאכול ולשתות כרצונה. אבל חיל מלכות אחרת, העוברים בשעת שלום במדינה, אין להם רשות לאכול ולשתות, ואין לחוש שנגעו ביין.

לגויים הנכנסים לעיר לנסך את היין.

מקשה הגמרא: **ורמינחי**, הלא שנינו במסכת כתובות (כז' א'), **"עיר שכבשוה כרקום]** חיל הצר על העיר לכובשה], חוששים שמא אנסו הלוחמים את נשות העיר, ולכן **כל כהנות** (230) **שנמצאו בתוכה פסולות**. כיון שאשת כהן נאסרת לבעלה אפילו אם נבעלה באונס (231). **"על כל פנים מבואר, שיש להם זמן לבעול, (232) ואם כן מדוע אין אנו חוששים שמא ניסכו את היין?**

מתרצת הגמרא: **אמר רב מרי: לנסך, כיון**

שנכנסה לעיר בשעת שלום, **כל חביות היין שנמצאו פתוחות, (225) אסורות. (226)**

אך חביות **סתומות, מותרות. (227)**

ואם נכנסה **בשעת מלחמה, אלו ואלו, בין חביות פתוחות, (228) ובין סתומות, מותרות. לפי שאין פנאי לנסך.:** (229)

גמרא

א-א מבואר במשנה, שבשעת מלחמה אין פנאי

230. כתב הר"ן (כתובות יא' ב' בדפי הרי"ף), דלאו דוקא כהנות, והוא הדין כל הנשים שכתובה אסורות להנשא לכהנים משום שהתחללו בביאת עכו"ם. והוסיף הריטב"א (בשימ"ק שם דף קכג' טור ב'), דלרבותא נקט "כהנות", לחדש, דאפילו מחמת ספק זה מוציאים אותן מבעליהן. עיי"ש.

231. רש"י. והקשה הגאון רבי עקיבא איגר (על המשניות בכתובות פרק ב' אות כט'), ובחידושי רע"א כתובות עמ' צ'), למה נזקק רש"י לטעם זה, הרי אפילו בלאו הכי אסורות משום שהתחללו בביאת גוי, ואפילו פנויה אסורה בכהאי גונא לכהן? ועיין בחידושי הפלאה (כתובות כז' א' במתניתין "עיר שכבשוה").

232. ואין לומר, שמדובר אחר גמר המלחמה, ואז יש להם פנאי, דמלשון המשנה משמע, שמדובר בכל ענין, אפילו קודם גמר המלחמה. תוספות. ובחתם סופר הקשה על דברי התוספות, שהרי לשון "עיר שכבשוה" משמע שכבר נכבשה לפניהם, ושקטה המלחמה, ואז הכהנות אסורות, והוא הדין יין נסך. אך "בולשת

225. בין אם היו פתוחות מלכתחילה, ובין שהיו סגורות, וכעת הן פתוחות, אסורות. אמנם בשעת מלחמה, דאמרינן "חביות פתוחות מותרות", אין להתיר אלא בחביות שהיו פתוחות מלכתחילה.

226. ואפילו אם פתחו חביות רבות, לא אמרינן "אדעתא דממונא פתחו", כדלעיל גבי "פולמוסא". כיון שבולשת אין מטרתה אלא לחפש צרכי מאכל. ולכן כל חביות שיפתחו ודאי נגעו בהן ונסכום. תוספות.

227. שאילו היו פותחים אותן, לא היו חוזרים וסותמים אותן. כיון שאין אימת בני אדם עליהם. ודוקא אם היו סתומות בפקק של טיט, אך בפקק של עץ, דינם כפתוחות. ואף על פי שנמצאו פקוקות, אסורות. כיון שדרך בני אדם להחזיר את הפקק למקומו. ר"ן.

228. הריטב"א כתב, שאין להתיר אלא אם היה עליהם פקק, אך אם היו פתוחות לגמרי, יש לחוש שמא נגעו ביין שלא בכונה.

229. אך אם היו שם חביות סתומות שנמצאו פתוחות, ודאי חוששים שמא פתוחם, ואסורות. ר"ן.